

İLHAM VERİCİ LİDERLİK VE ATATÜRK'ÜN İLHAM VERİCİ LİDERLİK ÖZELLİKLERİ

INSPIRATIONAL LEADERSHIP AND ATATUR'S LEADERSHIP TRAITS

Hüseyin ERSOY

ÖZET

Cumhuriyetimizin kurucusu ulu önder Mustafa Kemal Atatürk'ün liderlik yetenekleri ve özellikleri hakkında çok sayıda araştırma, makale ve yayın bulunmaktadır. Atatürk'ün liderlik özelliklerini günümüzde tanımlanan liderlik stilleri açısından değerlendiren çalışmalar da bulunmaktadır. Kısa kısa yapılan bu değerlendirme çalışmalarından farklı olarak bu çalışmada Atatürk'ün liderlik özellikleri incelenerek İlham verici liderlik açısından değerlendirilmesi daha detaylı bir şekilde yapılmıştır.

Filozofların gelmez olduğu söylentilerinin yaygınlaştığı ve her yüzyılda bir de büyük liderlerin geldiği gibi ifadelerin sık kullanıldığı günümüzde Atatürk'ün liderliği ve büyüklüğü şüphesiz ki tartışılmaz. Liderlik literatürünün disipline olarak araştırılıp kategorize edilmesi nedeni ile Atatürk'ün liderliğinin ilham verici liderlik özellikleri açısından değerlendirilmesinin yararlı olacağını düşünmekteyim. Şüphesiz Atatürk'ün liderlik karakteri ve özellikleri sadece bir çeşit liderlik stili ile sınırlandırılmaz. Liderlik stili olarak birçok liderlik tarzına uyan özelliklerinin yanında standartlarını ve sınırlarını da belirleyen derecede önemli liderlik özelliklerine sahiptir.

Bu çalışmada ilham verici liderlik ana hatları ile incelenerek Atatürk'ün liderliği ile ilişkileri ve uyumlu alanları tespit edilmeye çalışılmış, diğer liderlik stillerinin tanımı kısaca yapılmış ancak Atatürk'ün lider özellikleri ile uyumu araştırmaya dahil edilmemiştir.

Anahtar Kelimeler: İlham verici liderlik, liderlik Türleri, İspirational Leadership, Atatürk'ün liderliği

ABSTRACT

There are hundreds of articles, books and researches issued about leadership traits, ability and styles of great leader and the founder of modern Turkish Republic, Mustafa Kemal Atatürk. Traits and styles there have been studies about Atatürk's leadership traits and abilities according to today's defined leadership styles. But these type articles generally kept the researches in digest. In this study I have largely studied Atatürk's trait according to inspirational leadership style.

It is said no great man comes any more and one great leader comes in to the world in every hundred years (era). Atatürk is accepted as the era's great leader. Disciplined literature of leadership discussion today, I have tried to compare Atatürk's leadership traits and abilities from inspirational leadership style's point of view. I accept that Atatürk's leadership traits and style does not consist of only one leadership style's features. But I wanted just to search his inspirational leadership traits.

In this study, leadership types have been studied shortly. Then inspirational leadership has been discussed. Then theoretical base of the inspired leadership has been analyzed. And inspirational leadership style and Atatürk's traits brought together to make comparison. Outcomes have been discussed and offers developed. Conclusions are being shared with the public.

Key Words: Inspirational Leadership, Leadership Types, Atatürk's leadership traits

GİRİŞ

Liderlik teorilerinin tartışılmaya başlaması 1300'lü yıllara dayanmasına karşın literatürde tartışılmaya başlaması 1800'lü yıllarda başlamaktadır 1800'lerden 1930'lara kadar liderlik teorileri gücün kontrolü ve merkezileşmesi olarak algılandı (Kingborn et al.p.280). "Lider doğulur olunmaz" anlayışındaki büyük adam (great man) teorisi bazı seçilmiş liderlerde birtakım mistik kalifikasyonların varlığını destekledi ve nesilden nesile bu şekilde aktararak devam etti (Kingborn et al.p.280). Büyük adam teorisinin 1930'lü yıllardan itibaren geri planda kalması ve zayıflamaya başlaması ile yeni lider teorileri tartışılmaya başlanmıştır. Başka bir ifade ile, yeni liderlik teorilerinin tartışılmaya başlanması ile great man teorisi zayıflamaya başlamıştır.

1930'lü yıllara kadar büyük liderler gelmiş geçmiş büyük işler başarmışlardır. O dönemlerde lider denince akla ilk gelen siyasi ve askeri liderler olmakta idi. Ancak modern çağda siyasi-askeri liderlerden daha fazla şirketler ve iş dünyasının liderleri konuşulmaya başlanmıştır. Dünya çapındaki işletmeler ulus devletlerin egemenlik

haklarını hiçe saymaya başladıklarına da şahit olunmaktadır. Facebook şirketi 2021 yılında Avustralya'nın sosyal medya yasasına karşı çıkmış ve Avustralya ile karşı karşıya gelerek meclisin çıkardığı yasaya misilleme yapmaya kalkmıştır (www.aa.com, 26.04.2022). Daha sonra anlaşmaya varılmış olsa da bu bir güç değişimini göstermektedir. İşletmelerin güçlenmesi ve ulus devletlerin zayıflaması, bazı bilim insanlarının söyledikleri gibi "dünya devletsiz şirketlerin devleti haline gelmiştir."

1940'ların sonlarına doğru daha çok psiko -analitik teoriler tartışılmaya başlanmış, 1970'lerde ise sosyal psikolojiden örgütsel davranış ve yönetim bilimine doğru bir kayma olmuştur (Kingborn et al.p.280). Liderlik teorileri 1980'lerde ezici biçimde artarak ve her alanda tartışılmaya başlanmıştır. Günümüzde iyice detaylanarak çok farklı liderlik stilleri üzerinde tartışılmaktadır. Ancak şunu belirtelim ki henüz bir literatür birliği sağlanmış değildir. Birçok kavram farklı liderlik stilleri içerisinde yer alırken, farklı farklı liderlik türü özellikleri içinde benzer özellikleri kapsamaktadır.

Büyük adam teorisi çerçevesinde ulu önder Mustafa Kemal Atatürk zaten büyük bir liderdir. Hem siyasi hem askeri açıdan. Bu konuda yerli ve yabancı çok sayıda araştırma yapılmış, makale ve kitap yazılmıştır. 1930'dan sonra gelişen liderlik teorileri açısından da Atatürk'ün liderlik özellikleri incelenmiş ve yayınlar yapılmıştır. Bu çalışmada Atatürk'ün liderlik özellikleri, liderlik teorilerinde yeni yeni tartışılmaya başlanan (daha önceki tartışmalarda diğer liderlik stillerinin içinde gösterilmekte idi) ilham verici liderlik (İnspirational Leadership) özellikleri ile değerlendirilmiştir.

METODOLOJİ

Bu çalışmada kullanılan metodoloji kalitatif yöntem temeline dayandırılmıştır. Elde edilen bilgiler kitap ve makale, dergi gibi ikincil kaynaklardan ikincil bilgiler olarak sağlanmıştır. Bu alanda yapılan çalışmaların tarihi 1800'lü yıllara dayanmakta olduğu için çok sayıda yayına ulaşılmıştır. Ulaşılan yayınlar arasındaki farklılıklar ve zaman içinde görülen farklılaşmalar nedeni ile son zamanlarda çıkmış yayınlarda varılan liderlik stili anlayışı temel alınarak kapsam oluşturulmuştur. Araştırmada çok sayıda yayına ulaşıldığı için baz alınan liderlik türleri özetlenerek incelenmiştir. Elde edilen bulgular ile Atatürk'ün liderlik özellikleri değerlendirilerek yorumlanmıştır.

LIDER, LIDERLİK VE LIDERLİK STILLERİ

Liderlik üzerine yapılan çok sayıda araştırma olmasına karşın uzun yıllardır lider kimdir? Ne iş yapar? Liderlik nedir? Liderlik çeşitleri (türleri, stilleri) nelerdir? Konuları tartışılmaya devam etmektedir. Bu tartışmalar uzun süredir devam ediyor olmasına rağmen halen üzerlerinde ortak bir görüş birliğine varılmış değildir. "Liderlik nedir? Yirmi birinci yüzyılda üzerinde çokça tartışılan bir soru, ancak şu ana kadar genel kabul görmüş bir tanımı ve büyük liderliğin nasıl tanımlanacağı konusunda bir konsensüs bulunmuş değildir" (Bonau, p. 614).

Başlangıçta Bass (1990) iki tür liderlik formu kabul etmiştir. Birincisi transaksiyonel (yönetenler ile yönetilenler arası ilişkiyi esas alan) ve tranformasyonel (dönüştürücü) liderlik (Bonau, p. 614). Transaksiyonel liderlik lider ile takipçileri arasında karşılıklı bağımlılığı esas alırken, dönüştürücü liderlik ise lider ile takipçileri arasında motivasyon ve taahhütlerden oluşan bir atmosfer yaratmayı esas almaktadır. Dönüştürücü liderlik doğal olarak daha proaktif bir karakter, transaksiyonel liderlik ise biraz reaktif bir karakter göstermektedir. Bu açıdan bakınca ilham verici liderlik proaktif karakteri nedeni ile dönüştürücü liderlik tarzına yakın görünmesinden dolayı bazı araştırmacılar İlham verici liderliği dönüştürücü liderliğin bir parçası olarak değerlendirmektedirler (Bonau, 2015, p.614). Lee (2014) dönüşümcü liderliği daha ikircikli, muğlak bir kavram olarak değerlendirirken, İlham verici liderliği pratik anlamda daha efektif (Bonau, 2015, p.614) bir liderlik olarak tanımlayarak bu iki liderlik türünü en iyi şekilde ayıran araştırmacı olmuştur.

Harrison dini liderliği bir gövdede (burada Hz. İsa'yı kastetmektedir) otorite ve sorumluluğu taşıyan harika ya da berbat bir şey olarak tanımlamaktadır (Harrison,1982;59). Harrison liderlerin pozisyonlarını ve kendilerine verilen otoriteyi kötüye kullandıkları zaman bu hatanın sorumluluğunun sadece lidere ait olmadığını o liderliği kabul eden yönetimin de aynı derecede sorumlu olduğunu ifade etmektedir (Harrison,1982;59).

Sichone liderlik tanımını "*başkalarını hedefler doğrultusunda etkileyerek onlara ilham verme yeteneği* (Sichone, 2004;10)" olarak ifade etmektedir. Lider-yönetici değildir. Ya da her yönetici lider değildir. Lider patron değildir. Lider nedir? Lider karizmatiktir, güçlüdür, İlham vericidir, Yönlendiricidir. Dönüştürücüdür. Zor durumlarda soğukkanlıdır. Kendisini çabuk toparlar ve hemen sarsılmaz. Diğerlerini hedefe ulaşmak için yönlendirirken hırslıdır ve amaçlarına ulaşmaya inanmıştır (Sichone, 2004;10).

Lider tanımını Sichone genel olarak şöyle yapmaktadır: "*Başkalarını mücadele etmeye değer amaçlar uğruna etkileme ve ilham verme yeteneğidir.* (Sichone, 2004;9). Etkin (efektif) liderlik ise Hellers gibi yazarlar tarafından "gerçek etkin liderliğin anahtarı uygulama ve yönetme sürecinden mükemmeliği elde etmek için diğerlerine ilham kaynağı olmaya kadar çok çeşitli becerileri yönetmede saklıdır" (Sichone, 2004;10). Şeklinde tanımlanmaktadır.

Her yönetici bir lider değildir. Harvey Moyler'e göre yönetim "örgütün formal yapısı içerisinde düzenlenen ve yöneticiye verilen otoritenin/yetkilerin uygulanması ve yönetilmesi disiplini" (Sichone, 2004;10). Liderlik ise sonuçları kişisel yetenekleri/becerileri ile diğerlerinden elde etme kalitesidir (Sichone, 2004;10). Yöneticinin kısıtlı bir faaliyet alanı bulunurken, lider değişiklikler yapar, risk alır ve yeni kararlara etki eder (Sichone, 2004;10).

Liderlik Türleri

Liderlik yaklaşımları ilk olarak geleneksel liderlik yaklaşımı ve neo-liderlik yaklaşımı ve teorileri olarak iki gruba ayırmak mümkündür. Mollazadeh ve arkadaşları (2018) bu konuda yaptıkları çalışmada liderlik yaklaşımlarını ve teorilerini tablolar halinde derleyerek yayınlamışlardır. Bu çalışmanın konusu dışında kalması nedeni ile liderliğin tarihi gelişimi hakkında detaylı bilgi verilmemiştir. Ancak modern liderlik teorilerinden en fazla araştırılanlardan bir kısmını kısa kısa açıklamak yararlı olacaktır.

Transformasyonel (dönüştürücü) Liderlik

Dönüştürücü liderlik son 20 yılda çok araştırılan ve ilgi gören liderlik türlerinden birisi olmuştur. “Dönüştürücü liderlik stili interaktif liderlik türüne göre daha etkin bir liderlik stili olarak bilinmektedir. Dönüştürücü liderlik stili dinamik çevrede en etkili ve uygun liderlik türü olarak düşünülür. Bilim adamları ve uzmanların her geçen gün artarak odaklandığı dönüştürücü liderlik stili ilk olarak James Burns tarafından 1978 yılında tanıtılmıştır (Mollazadeh et al. P.225).

Bazı bilim adamları dönüştürücü liderliği transaksyonel liderlik ile aynı anlamda değerlendirirken bazıları ise transaksyonel liderliği ayrı bir liderlik türü olarak tanımlamaktadırlar. Bu liderlikte ödül-ceza sistemi ağır basmakta ve genellikle kısa dönemli planlama yapılması dikkat çekmektedir. Astlar ile lider arasında sıkı bir bilgi değişimi ve iletişim söz konusudur.

Otokratik Liderlik

Lider olma hissine kapılan her liderin ilk liderlik yönetimi genellikle otokratik liderlik stili olur. Bu stil genellikle klasik liderlik yaklaşımı olarak bilinir (Khan et al. 2015, p.87). Çalışanların emirlere uyması, sadece kendilerine söyleneni yapmaları ve emirlerin dışına çıkmamaları gerektiği beklenir. Bu stil son yıllarda birtakım dezavantajlarından dolayı eleştirilmektedir. Karar alma sürecine astlar hiçbir zaman katılmazlar. Kararları yönetici/lider alır astlarına uygulamasını dikte ettirir. Bunda da motivasyon sağlamak için en etkili yöntem olarak ödül-ceza sistemi uygulanmaktadır (Khan et al., 2015, p.87).

Stratejik Liderlik

stratejik liderlik istenen hedeflere varabilmek için hedefleri iyice tespit edip en iyi çözümü bularak seçip örgütün iç ve dış çevresel olanaklarına en uygun ekipmanları kullanarak parlak bir geleceğe ulaşmada zorlu ve genel bir konsept olarak ifade edilebilir. Bu çalışmalar sırasında stratejik lider de örgütü çevreye en iyi şekilde uyum sağlayacak şekilde yönetmeli ve kendisi de bu göreve tam uyan kişi olmalıdır.

Demokratik liderlik

Demokratik liderlik stili otokratik liderlik stiline zıt olarak astların karar sürecine katılımının sağlanması esasına dayanır. Bu özelliği nedeni ile katılımcı liderlik olarak tanımlanır. “Bu liderlik türünde liderin son sözü söyleyen ancak son sözü söylemeden önce tüm takım üyelerinden gerekli bilgileri almış olan kişi olması gerekir” (Khan et al. 2015, p.88).

Bürokratik Liderlik

Bürokratik liderlik türü adından da anlaşılacağı gibi bürokrasi ağırlıklı bir liderlik türüdür. Bu yaklaşımda astların ya da çalışanların uzmanlıkları bellidir. Görevleri sabittir. Görevin gerekliliklerine uygun eleman alınır ve her çalışan görevinin gereği kendisinden beklenen işi yapar. Görevin gerektirdiği kurallar, yetki ve sorumluluklar ile sınırları belirlenerek çalışandan bu sınırlar içerisinde görevini yapması istenir. L politika belgesine bağlı kalınması beklenir.

Laissez-Faire (Bırakın Yapsınlar) Türü Liderlik

Laissez Faire Fransızca bir deyim olup bırakın yapsınlar bırakın gitsinler anlayışının esas alındığı bir yönetim/liderlik türüdür. Aşırı liberal bir görüş hakimdir. Astlara karışılmaz onların işleri istedikleri gibi yapması istenir. Uygulaması zor olan bir liderlik türüdür. Bu liderlikte kontrolün tamamen elde kaçma olasılığı yüksek olduğu için yaygın olarak uygulanmamaktadır.

Bunların dışında çok sayıda liderlik tarzı bulunmakta ve bilim insanları çok sayıda liderlik türü üzerinde çalışmaktadır. Bu konuda tartışmalar devam ettikçe yeni yeni liderlik anlayışlarının ortaya çıkması olasıdır.

Günümüzde halen servan liderlik, etkin liderlik, otoriter liderlik, tam kapsamlı liderlik, otantik liderlik v.s. gibi bir çok liderlik kavramı bulunmaktadır.

İLHAM VERİCİ LİDERLİK VE ATATÜRK'ÜN İLHAM VERİCİ LİDERLİK ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

Bu çalışmada Atatürk'ün liderlik özellikleri ilham verici liderlik açısından değerlendirileceği için ilham verici liderlik ile birlikte ayrı bir başlık altında değerlendirilmiştir.

“Birçok firma liderliğinin kilit elementini kaçırdığı yeni bir çağda yaşamakta ve çalışmaktayız. Bu kilit element ilham vericiliktir.” (Horwitch & Whipple, 2014).

Liderlik tanımı, özellikleri ve liderlerin buldukları pozisyonlara uygunluğu konusunda yüzlerce yıldır hem akademik hem siyasi hem de ekonomik ortamlarda tartışmalar devam etmektedir. Günümüzde liderlik tartışmaları hangi lider tartışmalarına doğru değişmektedir. “Sadece liderlerimizi nasıl geliştireceğiz konusunu düşünmemiz değil bunun yanında gerçek ilham vericilik nedir ve liderlik kapasitemizi

artırmak için ilham vericiliğin içimizdeki kaynaklarını bulma konusuna odaklanmamız gerekir” (Finney,4).

“Her zaman liderlere ihtiyacımız olacak, ancak günümüz liderleri her zamankinden daha fazla, yorgun iş gücüne bir değişiklik kazandırabilmek için ilham vermek durumundadırlar.” (Finney,4). İlham vermek sözlükte şöyle tanımlanmaktadır: “Bazı şeyleri yaratıcı bir şekilde yapabilmek, bazı şeyleri hissedebilmek veya bazı şeyleri yapabilmek için mental olarak uyarılmış olma sürecidir.” (Finney,4.)

Finney ilham verici liderliği şu şekilde tanımlamaktadır: “Eğer sizin aksiyonlarınız daha fazla hayal etme, daha fazla öğrenme, daha fazla bir şeyler yapma ve daha fazla olma konusunda başkalarına ilham verebiliyorsa siz bir ilham verici lidersiniz” (Finney, 5).

Finney ilham verici liderlik ile nöroloji bilimi arasında da güçlü bir ilişki olması gerektiğini düşünmektedir. “Nöroloji bilimi ile ilham vericilik arasındaki ilişkiyi gözden geçirmeyen hiçbir makale tam sayılmaz. Bu, Churchill’in ulusunu yaptığı konuşmalarla harekete geçmek için nasıl ilham verdiğinden öğrendiklerimizin yansımalarıyla birleştirilince okuyucuları duyguların öneminin yansımalarına, ataşman teorisi ile psikolojik güvenliğe ve işletmelerdeki uygulamalar ve ilham verici liderlik gelişmelerine götürür” (finney, 2022, p.4).

İlham verici liderliğin gereklilikleri ya da özellikleri tanımını da içinde barındırarak Finney (2022) tarafından başka bir açıdan ifade edilmiştir. “Örgütün ve çalışanların yararına insanların yararı için birilerine ilham veren her liderliğin ilham verici liderlik olarak adlandırılabilir” (Finney, 2022, p.6).

Finney “İlham verici lider sahip olduğu moral değerlerin rehberliğinde diğerleri için bir rol modelidir. O örgütün değerleri doğrultusunda hareket eder ve görevini sorumlu ve hesap verilebilir şekilde yerine getirir” (Finney, 2022, p.6). liderler için bir diğer önemli nokta ise kendilerini sürekli yenilemeleri, geliştirmeleri gereğidir. Lider olarak daima toplumun önünde kalabilmek ve onlara çığır açacak ilham kaynağı olabilmek için hep önde olmalıdırlar. Bunun için de liderlik yeteneklerini geliştirmek ve yüksek performans standardına ulaşmaları gerekmektedir. “onlar otantik liderlerdir. Büyük başarılar elde etmek için takipçilerinin kişisel performanslarını yükseltme amacıyla onlara ilham verirler (Finney, 2022, p.6). Hatta bazen zamanın(toplumun) çok ötesinde olup anlaşılama veya yanlış anlaşılma riski ile de karşılaşmaktadırlar. Finney ilham verici liderlerin, çalışanlarının gelişip parlayabileceği bir iklim yaratan ethos olarak düşünülmesi gerektiğini ifade etmektedir

Bazı bilim adamları İlham verici liderliği dönüştürücü liderliğin bir fonksiyonu olarak değerlendirirken, bazı bilim adamları da dönüştürücü liderlik ile ilham verici liderliğin farklı olduğunu ifade etmektedirler (Hartog,6). Bizce de uygun olanı budur.

İlham verici liderliğin bir çok farklı yönleri ve özellikleri bulunmakla birlikte, Horwitch & Whipple şu özelliklerini öne çıkarmaktadır: İlham verici liderlik

- Bireyseldir (Kendisine özgüdür)
- Dayanıklılık temellidir
- Deneysel öğrenmeye dayanır
- Herkes tarafından geliştirilebilir ve geliştirilmelidir.
- Zamanla yeteneklerin ve becerilerin birikimidir. (Horwitch & Whipple (2014,3-5)

İlham verici liderlik özellikleri açısından Horwitch & Whipple (2014) belirttiği ve ilham verici bir liderde bulunması gereken özellikler ile Atatürk'ün sahip olduğu özellikleri değerlendirince Atatürk'ün ilham verici liderlik yönü çok daha iyi anlaşılmaktadır.

Bireysel (İndividual) Kendine Has Olma Özelliği: Kendisine has ya da eski ifade ile nevi şahsına münhasır olma ya da yabancıların deyimiyle unique olma özelliği açısından Atatürk belki de en uygun belki de dünyada tek lider kişiliktir. “Ben icap ettiği zaman en büyük hediyem olmak üzere Türk milletine canımı vereceğim”. “Yüksel Türk! Senin için yükseklik hududu yoktur. İşte parola budur.” (Sönmez, 2006).

Atatürk'ün liderlik başarılarının temelinde planlı programlı olma, net ve büyük hedeflere sahip olma, sürekli çalışma ve en önemlisi de motivasyon sahibi olma çevresini ve tüm ulusunu motive ederek harekete geçirme ve sürükleyebilme yeteneği bulunmaktadır. Atatürk bu özelliği nedeni ile sadece kendi ulusunun değil başta geri kalmış uluslar olmak üzere tüm dünyanın esin kaynağı olmuştur, tüm dünyaya ilham vermiştir.

Atatürk'ün ilham verici liderliğinin en dikkat çeken özelliği bütün dünyanın ilham kaynağı olması nedeni ile dost düşman, bilim adamı köylü genç yaşlı herkesin takdirini toplamıştır. Bütün dünyada siyaset ve bilim adamları onun için çok büyük ilham kaynağı olan bir lider olduğu konusunda beyanatlarda bulunmuşlardır.

Atatürk halkına ilham vermek için her zaman halkın arasına karışır, halk ile birlikte olur kendisini onlardan birisi olduğunu halkına gösterirdi. Halk bu görüntüden çok hoşlanır ve Atatürk deyince insanların tüyleri diken diken olurdu. Atatürk aydınlara da aynı şeyi yapmalarını emrederdi. Çünkü bilirdi ki bu şekilde halk ile lider aynı düşünce ile aynı hedeflere birlikte yürüyerek büyük başarılar elde edebilirdi. Nitekim bu sayede çok büyük başarılar kazanılmıştır. “Yolunda çalıştığınız büyük ülküyü, halkın kalbinde bir fikir haline, bir his haline geçirmelisiniz. Memleketi kurtarmak için aydın ile halk arasındaki ayrılığı durdurmak lazımdır” (Sönmez, 2006).

Sen başarısın, sen kazanırsın, sen yükselirsin, çünkü sen çalışkansın, zekisin, çünkü sen Türk'sün. Atatürk'ün ilham verici bir diğer sözü. Atatürk'ü individual yapan bir diğer özellik de “haydi başla” demeyip, haydi başlayalım demesidir. Atatürk İlham

verici liderlik özelliklerinin başında gelen kendine özgü liderlik özelliklerini uhdesinde en iyi temsil etmiştir. Çaresiz kalmak nedir bilmemektedir. Askeri olarak söylediği “komuta yaratmaktır” sözü onun nasıl bir ilham verici liderlik ruhuna sahip olduğunu göstermektedir.

Kararlılık ve Dayanıklılık, Atatürk karar alırken çok araştırır, genel tabirle ince eler sık dokurdu. Ama kararını bir kere verdikten sonra karşısına çıkan hiçbir zorluktan yılmazdı. Sarsılmaz bir iradeye sahipti. Fatih Sultan Mehmet’in dediği gibi “ya bu İstanbul beni alır ya da ben İstanbul’u” düşüncesinde olduğu gibi çelikten bir iradesi vardı. “İstiklal ve hürriyetlerini her ne pahasına ve her ne mukabilinde olursa olsun ihlal ve takyide, asla müsamaha etmemek ve bunun için icab ederse, son ferdinin son damla kanını akıtarak, beşer tarihini şanlı misal ile tezyin etmek; işte istiklâl ve hürriyetin hakiki mahiyetini, şamil manasını, yüksek hizmetini, vicdanın da idrak etmiş milletler için esasi ve hayati prensip.” (Sönmez, 2006). Bu ifade Atatürk’ün kararlılığına güzel bir göstergesidir.

Atatürk siyasi ve askeri açıdan da ilham verici liderlik özelliklerini en iyi şekilde taşımaktadır. “Kötü alay yoktur, kötü alay kumandanı vardır.” diyen Napolyon’a katılarak: “Türk neferi kaçmaz; kaçmak nedir bilmez. Eğer Türk neferinin kaçtığını görmüşseniz, derhal kabul etmelidir ki, onun başında bulunan en büyük kumandan kaçmıştır” (Sönmez, 2006). Sözü Atatürk’ün korku ve yılgınlık nedir bilmezliğini ifade etmektedir.

Deneysel Öğrenme Özelliği Açısından Atatürk’ün Deneysel Öğrenme Özelliği: Atatürk deneysel öğrenmeye her zaman önem verirdi. Olayları hep analiz eder, inceler ve yaşadıklarından ders alarak geleceği planlardı. “Bütün Türk ve İslam alemine bakınız. Zihinleri medeniyetin emrettiği şümul ve tealiye uymadıklarından ne büyük felaketler ve ıstıraplar içindedirler. Bizim de şimdiye kadar geri kalmamız ve nihayet son felaket çamuruna batışımız bundandı.” (Sönmez, 2006, p.62) diyerek geçmişini ne kadar iyi analiz ettiğini de bizlere göstermektedir.

Büyük Atatürk “Neticesiz uğraşmak, çalışma sayılmaz. Hiçbir şey yapmamak veyahut neticesiz, manasız şeyler yapmak, çalışma kanununa karşı büyük kabahattir”. “Çalışma, insanların bedensel kuvvetlerini geliştirir ve hayat için gerekli olan şeyleri temin eder. Çalışmaksızın fikri gelişme ve ahlaki olgunlaşma da mümkün değildir” (Sönmez, 2006) ifadesi ile de boşa çalışmanın faydasızlığını okumayı, olayları incelemenin ne kadar önemli olduğunu bize anlatmaktadır. Eğer okuduğundan gördüğünden yaşadığından bir şeyler çıkarmıyor, ders almıyor ve o tecrübelerin ışığından geleceğini inşa etmiyorsa boşa çalışmış zaman kaybetmiş, faydasız ilim tahsil etmişsin demektir.

Atatürk daima ileriye bakar mevcut başarılar ile yetinmez ve her zaman toplumun önünü aydınlatan topluma her zaman daha ileri hedefler gösteren ileri görüşlü bir lider idi. “Bugüne kadar istihsal eylediğimiz muvaffakiyet, bize ancak terakki ve medeniyete

doğru bur yol açmıştır. Yoksa terakki ve medeniyete henüz isal etmiş değildir. Bize ve ahfadımıza düşen vazife bu yol üzerinde tereddütsüz ilerlemektir” (Sönmez, 2006). “Hiçbir zafer gaye değildir. Zafer ancak kendisinden daha büyük olan bir gayeyi elde etmek için belli başlı vasıttır. Gaye fikirdir. Zafer bir fikrin istihsaline hizmet nispetinde kıymet ifade eder” (Sönmez, 2006).

Atatürk’ün Dış Dünyayı İnceleme, Yenilikleri Yakalama ve Kavrama Yeteneği: Atatürk her zaman dünyayı takip eder, dünyadaki gelişmeleri ve değişimleri yakından ilgilenir. Ülkesi ve milleti için yararlı gördüğü bir gelişmeyi hemen ülkesine getirirdi. Buna en önemli örnek olarak Rus yazar Grigory Petrov’un Beyaz Zambaklar Ülkesinde adlı kitabı gösterilebilir. Bu kitabı Atatürk müfredat konmasını sağlamıştır. Olay şu şekilde gelişmiştir:

“Rus din adamı ve vaiz Grigoriy Spiridonoviç Petrov, Beyaz Zambaklar Ülkesinde kitabı piyasaya ilk çıktıktan 2 sene sonra 1925 Haziran’ında Paris yakınlarında bir klinikte sessiz sedasız bir şekilde hayatını kaybetti. Ancak Rusya’da oldukça tanınan rejimin zulmüne uğramış, kitap ve makaleleri kapışılan ve her vaazı binlerce kişi tarafından takip edilen Petrov’un bu kitabı kısa sürede birçok dile çevrilmiş özellikle eski Yugoslavya, Bulgaristan ve Türkiye’de yazarın en çok beğenilen eseri olmuştur.

İsveç, Norveç, Finlandiya, İzlanda ve Danimarka gibi İskandinav ülkeleri dünyada refah seviyesinin en yüksek olduğu devletlerin başında geliyor. Bu ülkelerden Finlandiya, geçtiğimiz yüzyılda yokluk, açlık ve fakirliğin pençesinde kıvrılırken, milli bir seferberlikle 50-60 yıl gibi kısa bir süre zarfında bölgesinin ve dünyanın siyasi ve ekonomik açıdan ileri gelen devletlerinden biri haline geldi.

Finlandiya’nın bu gelişim sürecini anlatan ve Rus yazar Grigoriy Petrov’un yazdığı "Beyaz Zambaklar Ülkesinde" adlı kitap Mustafa Kemal Atatürk’ün de dikkatini çeker. Kitabı okuyan ve beğenen Atatürk, kitabın okul müfredatına konulmasını istemişti.

Uzun yıllar Finlandiya’da kalan ve bu ülkedeki gelişimi gözlemleyerek kendi ülkesi Rusya’daki insanların ve diğer Slav milletlerinin tıpkı Finler gibi çalışkan ve eğitimli bir halk olmasını isteyen Petrov, Beyaz Zambaklar Ülkesinde kitabıyla Johan Wilhelm Snelman adlı bir Fin aydınının birkaç idealist öğretmen, din adamı, avukat ve memurla koca bir ülkeyi nasıl eğitim seferberliğine soktuğunu anlatıyor.

Petrov’un Beyaz Zambaklar Ülkesinde kitabı Türkçe’ye ilk olarak 1928 yılında Bulgarcadan çevrildi. O yıllarda köklü bir değişimden geçen Türkiye’de Mustafa Kemal Atatürk’ün bu kitabı nereden eline geçirip okuduğu tam olarak bilinmiyor. Ancak Petrov’un kitabından etkilenen Atatürk, tüm okul müfredatlarına dahil edilmesini emretmişti. Belli ki Atatürk, Finlandiya’nın yükseliş öyküsünü yeni Türkiye’de yaşanan

çağdaşlaşma dönemine benzetmiş ve bu kitabın gençlere ilham sağlamasını istemişti.” (<https://tr.euronews.com/2019/12/11>).

Liderlerin ortak özellikleri arasında kabul edilen özgüven ve özgürlüğüne düşkün olma özelliği, Atatürk’ün en önemli hasletlerinin başında gelmektedir. O “özgürlük ve bağımsızlık benim karakterimdir” ifadesi ile zaten bu yönünü kendisi açıkça net bir şekilde belirtmektedir. Milletine ilham vermede kullandığı şu ifade “Türk’ün haysiyet ve izzeti nefis ve kabiliyeti çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir millet esir yaşamaktansa mahvolsun evladır. Binaenaleyh ya istiklal ya ölüm!” (Sönmez, 2006) sadece kendisinde değil bir lider olarak takipçilerinin de aynı karaktere sahip olmasını istediğini göstermektedir.

Özgürlüğün aynı zamanda haysiyet anlamına geleceğini, özgür olamadıktan sonra ne kadar varlıklı olunursa olunsun haysiyetli yaşanamayacağına inanmamaktadır. “Esas Türk milletinin haysiyetli ve şerefli bir millet olarak yaşamasıdır. Bu esas ancak tam bağımsızlığa sahip olmakla temin olunabilir”. “Türkiye halkı asırlardan beri hür ve müstakil yaşamış ve istiklali bir lazime-i hayatiye (hayat şartı) telakki etmiş bir kavmin kahraman evlatlarıdır. Bu millet istiklalsiz yaşamamıştır. Yaşayamaz ve yaşamayacaktır” (Sönmez, 2006).

ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

Bu çalışmada liderlik stilleri incelenerek kısaca tanımlanmış ve bunlardan son zamanlarda araştırmacılar tarafından üzerinde sıkça tartışmalar yapılmakta olan ilham verici liderlik (İnspirational Leadership) incelenmiş ve Atatürk’ün liderlik özellikleri de bu açıdan değerlendirilmek istenmiştir. Çalışma kalitatif bir yöntem kullanıldığı için kantitatif sonuç bulma amacına gidilmemiştir.

BULGULAR

Araştırma sürecinde ilham verici liderlik özellikleri incelemiş ve bilim insanlarının üzerinde genel olarak mutabık kaldıkları belli başlı ana özellikleri baz alınarak Atatürk’ün liderlik özellikleri bulunan özellikler ile karşılaştırılmıştır.

Elde edilen bulgulardan Atatürk’ün individual (kendine has) olma, dış dünyayı iyi okuma, gelişmeleri takip etme ve uygulamaya koyma, kararlı olma ve zorluklara dayanma, tecrübelerinden yararlanarak kendini daha da geliştirme ile etrafındakilerin görüş ve düşüncelerini dinleyerek katkılarını sağlama gibi temel özelliklerde ilham verici lider özelliklerine tam uymakta olduğu görülmüştür.

SONUÇ

Atatürk zaten bütün dünyanın takdir ettiği ve kabul ettiği büyük bir liderdir. Onu bizim ayrıca incelememiz ortaya yeni bir şey çıkarmayacaktır. Ancak bir de Atatürk'ün zamanında literatürde olmayan ve günümüzde üzerinde çok sayıda araştırmacının tartışmakta olduğu ilham verici (İnspirational) liderlik kavramının kabul görmüş ilkeleri, özelliklerinin belli başlıları ile değerlendirmek istedik. Bu çalışma o amaçla yapılmıştır. Liderlik türleri arasında farklılıklar olsa da benzer alanlar da fazlaca bulunmaktadır. Genel değerlendirme sonucunda görüldü ki Atatürk'ün liderlik özellikleri hemen her çeşit liderlik türlerinde bulunmaktadır.

Atatürk büyük liderdir. Dünya çapında dost düşman bunu kabul etmektedir. Bize düşen bu değerın kıymetini bilmek, ona sahip çıkmak ve Atatürk'ün dediği gibi çalışmak, çalışmak ve daha çok çalışmak. Atatürk'ün fikirlerini ve düşüncelerini daha iyi anlayarak büyük liderler çıkarıp, büyük ve medeni bir ulus olmaktır.

KAYNAKÇA

- <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/ulus-devletler-ve-teknoloji-sirketleri-arasinda-guc-mucadelesi/2161618>
- Adair, J. & Allen M. (1999). "Time Management and Personel development", HAWKSMERE Plc.,
- AKIN, H.. (2001), *Yeni Ekonomi: Strateji, Rekabet ve Teknoloji Yönetimi*, Çizgi Kitabevi.
- Akyan, E (2004). "Kayseri'de Faaliyet Gösteren Girişimcilerin Liderlik Özellikleri", *Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:17.
- Avolio, B.J., Bass, B.M., & Jung, D.L. (1999). "Re-Examining the Components of Transformational and Transactional Leadership Using the Multifactor Leadership Questionnaire", *Journal of Occupational and Organizational Psychology*
- Baker, J. "Management, Leadership and Skills Unit", Department of Trade and Industry, Bay 349, 151 Buckingham Palace, London SW1W, 9SS.
- Hartog D. (2002). *LEADERSHIP As A Source of Inspiration*, İSBN 90-5892-015-1
- Dönmezer, S.(26.04.2022). "Atatürk Liderliğinin Sosyopsikolojik Analizi", www.dergipark.org
- Geçikli,F. (2012) "Liderlik: Duygusal Zeka: Mustafa Kemal Atatürk Örneği", *Atatürk Üniversitesi İletişim Dergisi*, Sayı: 3, Ocak 2012
- Harrison, B. (1982), *Understanding Authority For Effective Leadership*, Harrion House Inc.
- Horwitch, M. & Whipple, (2014). *Leadership Who Inspires A 21 st Century Approach to Developing Your Talent*, Bain & Company.
- Kingbord, D. J., Moore D. A. & Varea-Hammond, S.(2006). "What İs Leadership?", *Leadership and Professional Devlopment*, JWME 33(2). www.researchgate.net/publication/6937144
- Finney, L. İspirational Leadership, *Thales Learning and Development*, Crawley, West Sussex. www.thales-ld.com
- Mollazadeh, S., Zadeh, A. M. & Yeganegi, K. A review of New Leadership Theories and Its Components, *İnternational Journal of Management Sciences and Business Research*, Fe-2018 ISSN (2226-8235) Vol-7, İssue 2
- Sichone, B. (2004). *The Rare Jewels Of Effective Leadership*
- Sönmez, S. (2006) "Milli Bir Lider Olarak Motivasyon Dehası Atatürk", *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı31,23-72
- Wagner, A. J., Hollenbeck, A. J (2010). *Organisational Behavior*, Routledge.
- Wilson, S. M. (2004). *Effective Developmental Leadership: A Study Of The Traits and Behaviours Of A Leader Who Develops Both People and The Organisation*, B.S. Nivholls State University.
- <https://tr.euronews.com/2019/12/11/ataturk-un-etkilenip-okul-mufredat-na-koydugu-finlandiya-n-basar-hikayesi>